

Landgoed in de kijker

Polders en Wateringen

Lokaal waterbeheer in vraag gesteld

Sneeuwlandschap in de Polder Land van Waas ter hoogte van de Dijkstraat – Meerdonk.

Interview door Alec van Havre

Ze dateren uit de vroegste Vlaamse geschiedenis en hebben over de eeuwen heen vanuit ondernemende lokale samenwerking, gedeelde belangen en hard werk onze typische natte landschappen op vele plaatsen vorm gegeven. Door hun historische resultaten, bereikt met beperkte middelen en uitstekende terreinkennis, is hun blijvende rol in het Vlaamse waterbeheer meer dan verdiend. Maar wel om de uitdagingen van deze tijd aan te gaan als gemoderniseerde gebiedsdekkende lokale besturen en om de doelstellingen van het integraal waterbeheer mee te verwezenlijken. Vandaar hun vraag naar hervorming van de wetgeving die hen betreft en de inspanningen voor fusies en uitbreidingen. Over deze interessante materies gaan we graag in gesprek met Pieter-Jan Taillieu, voorzitter van de Vereniging van Vlaamse Polders en Wateringen (VVPW) en ontvanger-griffier van de Zuidijzerpolder.

AvH: als actieve plattelandsactoren zijn polders en wateringen minder bekend bij het publiek. Kunt u ze even voorstellen?

PJT: polders en wateringen zijn lokale gedecentraliseerde openbare besturen die eeuwen oud zijn. In Vlaanderen dateert het vroegste document dat wijst op het bestaan en de werking van een organisatie belast met de zorg voor het waterbeheer uit 1183 (Watering van Veurne-Ambacht).

Als we 'lokaal' aanstippen, dan bedoelen we ook bezielde en bemand door de 'mensen van de streek'.

Die lokale verankering is de reden waarom we zo goed de tand des tijds hebben doorstaan.

We hebben al die tijd in stilte en met succes onze taken volbracht, maar misschien te weinig onze realisaties in de kijker geplaatst, zoals andere overheden nu meer gericht doen. Middelen en ervaring in communicatie spelen hierin zeker een rol, maar ook het feit dat men gemakkelijker communiceert over het nieuwe, terwijl onze activiteit eerst en vooral gefocused is op het normaal en veilig waterbeheer.

Pompgemaal De Steger (Nieuwe Polder van Blankenberge), met zijn wachtbekken en het ontvangende kanaal.

Polders en wateringen zijn ontstaan uit de samenwerking van belanghebbenden om laaggelegen gronden te beschermen tegen de getijdenwerking en overstromingen door de zee of een rivier. Doorheen de eeuwen groepeerden belanghebbenden zich om het waterbeheer naar hun hand te zetten door indijking (polders) en afwatering (wateringen). Deze verenigingen van gebiedsgerichte samenwerking kregen pas later het statuut van lokaal openbaar bestuur. Ze zijn gegroeid vanuit het ondernemende Vlaanderen, niet vanuit de overheid. Die geest zit er nog flink in, waardoor we ook op heel veel vrijwilligerswerk beroep kunnen doen en zeer kosten-efficiënt zijn.

Vandaag zijn er in Vlaanderen 59 polders en wateringen actief met een werkingsgebied van 311.970 ha, waarvan 4 polders en wateringen een oppervlakte groter dan 20.000 ha beslaan, 48 een oppervlakte kleiner dan 10.000 hectare en 13 minder dan 1.000 ha. Samen beheren ze 10.094 km aan waterlopen.

AvH: is de bescherming tegen overstromingen vandaag nog jullie kerntaak?

PJT: onze kerntaak is de instandhouding van het watersysteem. De invulling van deze taak is echter met het gewijzigd landgebruik en de tijdsgeest sterk geëvolueerd. De bescherming tegen natte voeten is nog maar één facet van onze taak. De schaalvergroting in de landbouw, de moderne technieken, het integraal waterbeheer én een wijzigend klimaatpatroon nopen onze besturen om hun waterhuishouding hieraan aan te passen.

Zo is bescherming tegen droogte evenzeer een kerntaak geworden. Lang voor er bij andere overheden of in de publieke opinie sprake was van een droogteproblematiek, ontwikkelden polders al een vergunningensysteem voor watercaptaties. Dit om te voorkomen dat waterlopen in droge periodes leeg worden getrokken. Door het openen van schuiven, kleppen of inlaten kan de polder proactief water laten doorstromen, van plaatsen waar er nog voldoende water beschikbaar is naar waar een tekort dreigt.

Elke zomer wordt de druk op het waterlopendsysteem in de polders en wateringen groter. Agrariërs uit veelal stroomopwaartse gebieden moeten noodgedwongen watertransporten op touw zetten om

De Abeek (Watering De Vreenebeek), op de grens tussen de gemeentes Bree en Bocholt.

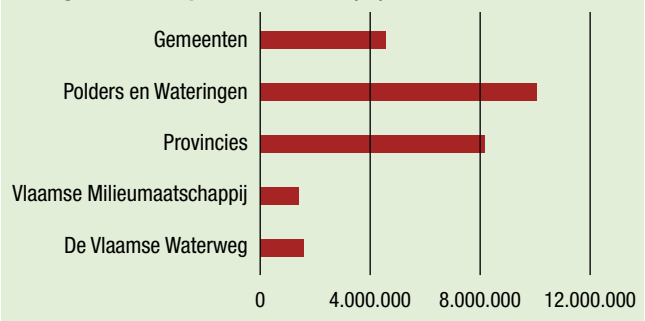
hun hoger gelegen en drogere landbouwpercelen te irrigeren. Het systeem dat eeuwenlang lokaal in evenwicht was, raakt uit balans onder druk van buitenaf. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het de polders waren die in 2017 aan de alarmbel getrokken hebben. De Zuidijzerpolder lag aan de basis van de eerste droogtebijeenkomst, waarbij alle bevoegde overheden naar gezamenlijke oplossingen zochten.

De expertise en de kennis in waterbeheersing die de polders en wateringen eeuwenlang hebben opgedaan, moet men inzetten om eenzelfde systeem van watergangen en kunstwerken als stuwen, schuiven en kleppen te installeren in de hogere percelen. Op die manier kan water langer bovenstrooms opgehouden worden en verlaagt de druk op de laaggelegen gebieden.

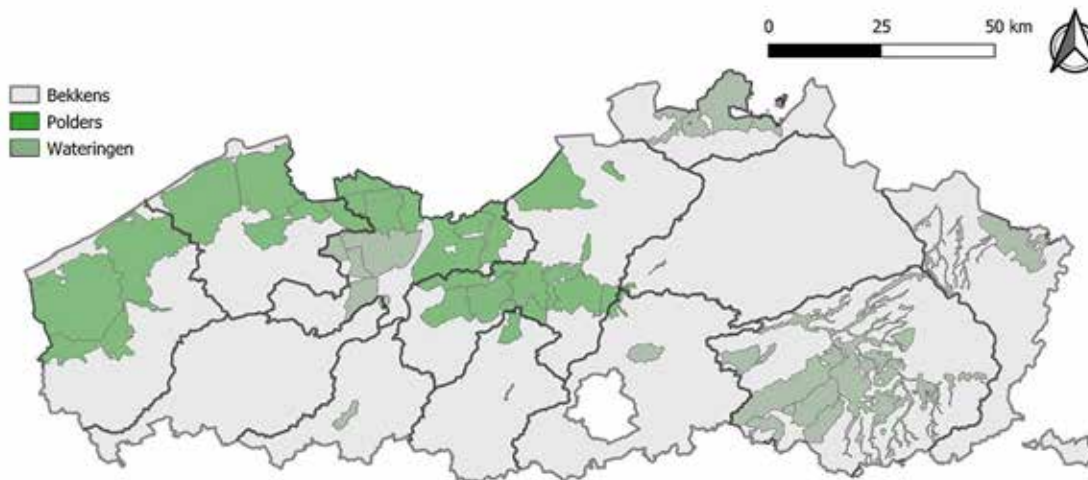
Beheer waterlopen Vlaanderen: Lengte waterlopen (m)

De Vlaamse Waterweg	1.588.482
De Vlaamse Watermaatschappij	1.400.241
Provincies	8.168.036
Polders en Wateringen	10.094.469
Gemeenten	4.580.034

Lengte waterlopen in beheer (m)

Bron: WVPW op basis van Vlaamse Hydrografische Atlas

AvH: na intens onweer zijn er vaak kolkende waterlopen die hele buurten bedreigen. Hebben polders en wateringen hierin een preventieve rol?

PJT: de klimaatwijziging zorgt inderdaad voor intensere neerslag. Uitzonderlijke neerslaghoeveelheden zullen altijd voor problemen zorgen, maar de polders en wateringen zijn hier goed op voorbereid. Ons fijnmazig netwerk van goed onderhouden grachten vormt één grote wijdvertakte buffer, waardoor bijna elke vierkante meter bebouwing in onze gebieden beschermd wordt.

Polders en wateringen staan gemeenten en provincies bij om hen te adviseren over hoe overstromingen van wegenissen, gebouwen, verkavelingen en hoogwaardige landbouwpercelen te voorkomen. Dat gaat van bouwadvies over instructies tot het aanleggen van perceelgrachten, buffer- of infiltratievoorzieningen en aanbevelingen voor hergebruik.

AvH: kan de droogteproblematiek niet opgelost worden door een hoger peil te hanteren in jullie waterlopen?

PJT: daar worden we inderdaad op aangesproken, maar men mag niet vergeten dat polders en wateringen een zeer broos evenwicht hanteren tussen het bufferen van water tijdens lange droge periodes en bufferruimte ter beschikking houden voor intense regenbuien. Het is dus niet zo simpel als velen denken om in de polders en wateringen het peil blijvend te verhogen. De oplossing ligt veeleer in het beperken en afremmen van de afstroom van hoog naar laag. We pleiten er dan ook voor dat hoger gelegen gebieden nauwer betrokken zouden worden bij de waterhuishouding; zeg maar een uitbreiding van het gebiedsdekkend polder- en wateringmodel op bredere schaal in Vlaanderen.

AvH: veel mensen kennen de polders en wateringen van de belasting die jullie jaarlijks innen!

PJT: het is ook een belasting en geen retributie, omdat Cassatie-rechtspraak in 1946 en 1961 gesteld heeft dat de werking van de polders en wateringen een hoger algemeen belang dient dan het persoonlijk onmiddellijk belang van de ingelanden. We pleiten voor een correcte bijdrage van iedere belanghebbende in een afstroomgebied en zijn al langer vragende partij om het belastingsysteem om te vormen. Het is niet langer verdedigbaar dat enkel de laagstgele-

gen percelen instaan voor de beheerskosten van het teveel of tekort aan oppervlaktewater. Waar vroeger vooral de laaggelegen gebieden voordeel hadden bij een doorgedreven waterhuishouding, is dit op vandaag verruimd tot hele delen van het Vlaamse grondgebied.

 We pleiten daarom eerder voor een centrale inning zoals met de onroerende voorheffing.

Op die manier is er een breder draagvlak en kan de inning veel efficiënter gebeuren.

Tot op vandaag innen de polders en wateringen zelf de belastingen. We 'bestellen' jaarlijks de kadastragegevens en sturen op basis van die gegevens een aanslagbiljet naar alle houders van zakelijke rechten op de percelen binnen onze grenzen. Polders en wateringen worden gekenmerkt door de efficiënte wijze waarop ze met zeer weinig personeel en middelen hun taken uitvoeren, maar een modernisering van het systeem is zeker aan de orde.

De bijdrage voor de belastingen wordt door de algemene vergadering bepaald, samengesteld uit de ingelanden. Dat willen we behouden. De basis van de polders en wateringen-belasting is dat elke belanghebbende moet bijdragen in de kosten van de waterhuishouding. Zonder financiering is namelijk geen goede waterhuishouding mogelijk en dit vereist nauwe betrokkenheid. Eenzelfde principe geldt in de Nederlandse Waterschappen: belang-betaling-zeg-genschap. Wie belang heeft moet bijdragen, maar moet eveneens inspraak hebben en verantwoordelijkheid dragen. De autonomie van de algemene vergadering voor het vastleggen van de belastingvoet is een absolute vereiste om de lokale betrokkenheid bij de waterhuishouding te verankeren. Op die manier is er een direct democratisch toezicht op het bestuur, op de wijze waarop ze haar financiële middelen spendeert en worden de lokale mensen betrokken bij een verantwoord en breed gedragen beheer.

AvH: hoe zit het bestuur van een polder en watering in elkaar?

PJT: het hoogste gezag binnen een polder en watering is de algemene vergadering. Die bestaat uit stemgerechtigde ingelanden, dat zijn natuurlijke of rechtspersonen die zakelijke rechten (eigendomsrecht, vruchtgebruik, recht van opstal, ...) op een aantal hectaren grond aanhouden. Wie niet over voldoende hectaren beschikt, kan

Itterbeek (Watering Het Grootbroek), op de grens tussen Kinrooi en Maaseik. Beverdam met 'beaver-deceiver' (Leaderproject "samenwerking tussen landbouw en bever"): een buis met hydraulisch gestuurde klep die het water in droge periodes kan ophouden en in geval van overlast of overstromingsrisico kan worden opengezet.

zich groeperen met anderen om toch de wettelijk bepaalde oppervlakte te komen. Het zijn dus de "mensen van ter plekke" die het hoogste gezag uitmaken in een polder en watering, wat een "administratieve" aanpak van zaken uitsluit. In vroegere tijden waren dat hoofdzakelijk grondbezitters en landbouwers, maar door de uitbreiding van het verstedelijkt gebied, haven- en industriegebieden en het verschijnen van nieuwe actoren in de landelijke open ruimte, wordt de samenstelling van zo'n algemene vergadering gevarieerder.

Het is de bedoeling om meer en meer mensen uit andere sectoren en met verschillende profielen te betrekken.

Hoe groter de verscheidenheid in het landgebruik, des te gevarieerder de samenstelling van een polder- of wateringbestuur wordt. Iedere ingelande kan zich ook verkiesbaar stellen voor een bestuursfunctie, ongeacht de grootte van diens eigendom.

AvH: u had het daarnet over de waterhuishouding, wat houdt dit precies in?

PJT: de kerntaak van een polder en watering is de instandhouding van het waterlopenstelsel volgens de principes van het integraal waterbeleid. We beschermen ons fijnmazig grachtenstelsel voor de huidige, maar ook voor de toekomstige generaties. We maaien en ruimen onze grachten om overstromingen te voorkomen, maar evenzeer om water te kunnen sturen naar plaatsen waar er een tekort is. Naast het (uitbestede) machinale onderhoud wordt nog heel veel handarbeid verricht aan onze waterlopen. We betreuen daarom ten zeerste dat de overheidsteun die we voor die manuele werkrachten krijgen in het kader van besparingsmaatregelen uitdoven. Voor de kleine polder- en wateringsloten is dat manuele onderhoud nochtans de enige manier om het beheer van waardevolle biotopen te combineren met een watervoerende functie. Daarnaast voeren

Restauratie en uitbreiding van het sluiswerk van de Schemelbertmolen, met visdoorgang (Polder Vliet en Zielbeek) in Liezele – Puurs.

Pompemaal Stenegoot (Polder Land van Waas) pompt het water afkomstig van ±7.000ha over in de Hoge Watergang.

onze mensen ook systematisch onderhouds- en herstelwerken aan stuwen en kleppen uit. Dit mag niet over het hoofd gezien worden.

De polders en wateringen zijn de grondleggers van de gebiedsgerichte werking en vormen lokale, laagdrempelige besturen die snel en efficiënt kunnen opereren, met kennis van de detailwaterhuishouding.

Onze besturen kennen de pijnpunten van het watersysteem tot op perceelniveau, waardoor ze bij dreigend tekort of wateroverschot zowel proactief als reactief kunnen ingrijpen.

Ook kunnen ze beroep doen op de inzet van veel vrijwilligers en hun expertise, juist vanuit hun lokale en landelijke betrokkenheid. We staan al eeuwenlang in voor de waterveiligheid en zullen ook in de toekomst waken over de kwalitatieve en kwantitatieve toestand van ons watersysteem.

Waterbeheer gaat ook veel verder dan enkel het onderhoud van de waterloop. Ook waterbeleving is een belangrijk aspect van integraal waterbeheer. We verlenen onze steun aan vele en diverse recreatieve projecten.

AvH: u gaf al aan dat polders en wateringen weinig personeel in dienst hebben? Hoe gaan jullie te werk?

AvH: Elke polder of watering heeft 1 ontvanger-griffier (vol- of deeltijds) in dienst, die het dagelijks beheer waarneemt, maar zoals de titel aangeeft dekt de functie meer dan een lading. De ontvanger-griffier staat in voor het personeel, archief, financiën, fiscaliteit, operationeel beheer, het uitsturen en innen van de belastingen,

De oevers van de Zenne (Polder van Willebroek) herbergen een rijkdom aan zeldzame fauna en flora.

Restauratie en uitbreiding van het sluiswerk van de Schemelbertmolen, met visdoorgang (Polder Vliet en Zielbeek) in Liezele – Puurs.

administratie, overheidsopdrachten, het plannen en opvolgen van onderhoudswerken, enz. Eigenlijk te veel voor een persoon. Alleen de grotere polders hebben meer personeel in dienst, maar zelfs daar beperkt zich dat tot een zestal voltijdse werkrachten, incl. arbeiders en bedienden. In vergelijking met andere overheden zijn we op vandaag sterk onderbemand. We willen daar in de toekomst aan werken, niet zozeer door meer gekwalificeerd personeel in dienst te nemen, maar vooral via samenwerking met anderen een verdere professionalisering mogelijk te maken.

AvH: wat zijn de grote uitdagingen? Wat zijn jullie toekomstperspectieven?

PJT: de klimaatwijziging, de zeespiegelstijging, de toenemende druk van industrie, bebouwing en intensieve landbouw, de noden van het natuurbeheer, enz. zijn maar een greep uit de factoren die richting zullen geven aan onze toekomstige werking. De doelstellingen van het integraal waterbeheer moeten gerealiseerd worden en die hebben we onderschreven. De Vlaamse Regering heeft het plan opgevat om het sterk versnipperde waterbeheer in Vlaanderen drastisch te hervormen en kijkt daarbij best over de landsgrens naar het internationaal gerenommeerde waterbeheer van onze noorderburen.

De Vlaamse polders en wateringen delen hun oorsprong met de Nederlandse Waterschappen en staan klaar om in Vlaanderen dezelfde dynamiek over te nemen.

We hebben de ambitie en reiken onze politici de hand om vanuit de eigenheid van de Vlaamse polders en wateringen de doorstart te maken naar waterschappen Vlaamse stijl. We zijn vragende partij voor een herwerking van onze verouderde wetgeving. Een evenwichtige bestuursamenstelling met een efficiënt financieringssysteem en toezicht vormen het uitgangspunt. De basisprincipes blijven behouden:

- autonome financiering
- functioneel bestuur
- lokale deskundigheid
- beheer van bron tot monding
- efficiënte schaalgrootte.

Ook moeten we de mogelijkheid krijgen om ons werkingsgebied uit te breiden. Doordat er buiten de polders en wateringen een veelheid aan waterbeheerders actief zijn, is het waterbeheer ondoorzichtig geworden. Onbevaarbare waterlopen worden ingedeeld in categorieën en buiten de polders en wateringen wordt elke categorie door een andere instantie beheerd (VMM, Provincie, Gemeenten). Binnen de polders en wateringen worden echter zowel de waterlopen van 2de en 3de categorie als de publieke grachten beheerd. Water stopt niet aan administratieve grenzen.

We zijn de enige lokale besturen die begrensd zijn op basis van het watersysteem en onze werking op dit systeem volledig afgestemd hebben.

Dat is de enige mogelijkheid om een efficiënt klimaatbuust en integraal waterbeleid op het terrein te voeren. Daarom onze uitgestoken hand voor intelligente hervormingen en goede samenwerking. Onze lokale verankering en kennis van het terrein zijn goud waard.

AvH: hartelijk dank voor dit interessant interview. Landelijk Vlaanderen staat jullie alleszins bij voor de grote toegevoegde waarde aan vele eigenaars en beheerders op het platteland. ■